

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей Х Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Радю А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

Олена Моїсєєнко
Доктор філологічних наук
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Старобільськ

МОВА ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Нині вже загальноновизнаним є той факт, що природу мови можна зрозуміти, лише пізнавши людину та її світ у цілому. Основою всіх досліджень є людина як особистість.

Метою доповіді є розгляд на прикладі східноафриканського варіанту англійської мови питання мовної особистості не тільки як члена окремої етноспільноти, але й у контексті глобалізованого світу у зв'язку з соціальними, економічними, культурологічними змінами ХХ та початку ХХІ ст., які набули глобального характеру.

Ідентифікація себе як *global citizen* є природною як для контексту Сполучених Штатів Америки так і Східної Африки: *I was an American citizen for about 10 years. I thought of myself as a global citizen* (New York Times 16/05/12). *I am writing as a global citizen concerned about the future of Uganda* (New Vision 01/04/11).

Саме тому сьогодні набуває актуальності поняття “ідентичність”. Глобалізація помітно впливає передусім на сутність ідентичності. Проблема національної і мовної ідентичності в наш час набула нового змісту і є предметом широкого обговорення не лише в наукових колах, а й серед громадськості. Поняття “ідентичність” широко використовують в етнології, психології, культурній та соціальній антропології. У загальному розумінні *ідентичність* означає усвідомлення людиною своєї належності до будь-якої групи, яке дозволяє їй визначити своє місце в соціокультурному просторі та вільно орієнтуватися в довколишньому світі. Ідентичність, або “Я-концепція”, є когнітивною системою, яка виконує роль регулятора поведінки у відповідних умовах. За походженням ідентичність є соціальною, тому що вона формується як результат взаємодії індивіда з іншими людьми та оволодіння мовою в процесі соціальної взаємодії. Людина усвідомлює свою ідентичність, розмірковує про себе за допомогою мови. Отже, ідентичність не означає автономії особистості від соціуму, вона формується за допомогою категорій, які були виражені в мові.

Аспекти взаємодії нації та мови обговорюються в контексті різних наукових напрямів. Ознака етнічності входить у зміст категорії “ідентичність”. Ідентифікація індивіда з етносом

відбувається з огляду на самовизначення етнічної належності: через спільність мови, культури, побуту. Термін *національна ідентичність* позначає погляди, ідеї, уявлення про інтереси своєї нації, про засоби і шляхи їх реалізації.

Важливим є також розуміння того, що поняття “етнос” поєднує певну кількість людей на основі мовної та соціокультурної спорідненості незалежно від того, живуть вони компактно на якій-небудь території чи розкидані на різних територіях, у тому числі на територіях різних держав. Саме усвідомлення людиною належності до певного етносу набуває нині актуальності у зв’язку з глобалізаційними процесами. О. І. Чередниченко справедливо підкреслює, що глобалізація розмиває підвалини національної ідентичності, оскільки стирає відмінності між націями. Водночас вона створює додаткові комунікаційні можливості для її утвердження, передусім завдяки відкритості світового інформаційного простору. Відокремлення національної спільноти з-поміж інших забезпечується понад усе утвердженням її мови і культури.

Дослідники розділяють культурну та етнічну ідентичність. Суть культурної ідентичності полягає в усвідомленому прийнятті людиною відповідних культурних норм і зразків поведінки, ціннісних орієнтацій та мови, розуміння свого “я” з позиції тих культурних характеристик, які є прийнятими в даному суспільстві, у самозв’язку себе з культурними зразками цього суспільства. Зміст етнічної ідентичності, згідно з визначенням, становлять різного роду етносоціальні уявлення, які поділяються тією чи іншою мірою членами певної етнічної групи. Ці уявлення формуються в процесі внутрішньокультурної соціалізації та у взаємодії з іншими народами. Значна частина цих уявлень є результатом усвідомлення спільної історії, культури, традицій, місця походження та державності.

У сучасному світі складність культурної ідентичності зростає. Намагаючись дати відповідь на питання про складність самоусвідомлення людини в сучасному світі та труднощі у визначенні власного *Я*, дослідники розглядають особистісну ідентичність як багатшарову, або гібридну: мультикультурні, або мультиетнічні, групи живуть в одній країні, культурна або субкультурна різноманітність може бути знайдена в середині етнічних груп, різні етнічні групи можуть поділяти елементи тієї самої культури. Ці прискорені зміни в сучасному світі змушують нас зрозуміти динамічну природу культурної ідентичності індивідууму. Сучасне розуміння взаємовідносин себе та культури передбачає, що ці взаємовідносини є набагато складнішими, ніж раніше.

Досліджуючи глобальні медійні потоки, Дж. Страубхар стверджує, що рух від традиційного локального життя до сучасних взаємодій із засобами масових комунікацій призвели до створення ідентичностей, які вже є багатошаровими з культурними, географічними елементами, що є локальними, регіональними, транснаціональними, які базуються на культурно-лінгвістичних регіонах, а також національними. Кількість шарів постійно зростає, вони також змінюються в процесі інтеракції та з часом гібридизуються.

Таким чином, в умовах складності самосвідомості людини зростає роль мови як могутнього природного символу, який індивідууми мобілізують для того, щоб висловити приватні та публічні ідентичності. Людина усвідомлює свою ідентичність за допомогою мови, мовних категорій. Ідентичність особистості в умовах глобалізації, розвитку мультикультуралізму та мультилінгвізму є складною за своєю структурою, може включати декілька нашарувань: локальне, регіональне, національне, транснаціональне та глобальне, процес інтеракції яких призводить до створення ідентичності, де декілька складників сприймаються як ціле. Особливого значення поняття ідентичності набуває для дослідження полілінгвальної мовної особистості, оскільки за кожною мовою стоїть своя особлива картина світу – образ світу, який має образний характер репрезентації знання про світ, системи цінностей культури, та є опосередкованою тією мовою, якою говорить певна група .